

Експедиция “Памир - 2003” – зоологични наблюдения и сборове

Боян П. ПЕТРОВ

Памир е най-високата планинска система в бившия Съветски съюз, чиято най-висока точка е връх Гармо (7495 m). Границата между Киргизия и Таджикистан минава по главното било на мощния Заалайски хребет (дължина около 240 km), чийто най-висок връх е Ленин (7134 m). В периода 16.07-12.08.2003 г. имах възможността да участвам като алпинист-зоолог в лагер-сбора на Федерацията на българските алпийски клубове за изкачването на вр. Ленин. Приблизително 95% от територията на републиката (199 945 km²) се намира над 1000 m. Климатът е типично континентален, силно ариден с ясно изразени пространствени различия. Известни са над 2000 езера (най-голямото е Иссык-Кул, 6236 km²), заледявания покриват над 8100 km². Установени са над 4000 вида висши растения, а видовете от гръбначната фауна надхвърлят 500. Предвид разнообразието от хабитати и височинната зоналност, безгръбначната фауна на републиката, също е богата. По време на експедицията събрах материал от безгръбначни животни от всички възможни места, започвайки от базовия лагер на 3820 m до шурмовия лагер на 6100 m. Както и очаквах, най-богата фауна събрах в района на базовия лагер до около 4200 m. Най-многочислени и разнообразно представени са паяците (ок. 20 вида), бръмбарите-бегачи (ок. 10 вида) и хилоподите (ок. 5 вида). С навлизане в зоната на ледовете над 4300 m видовото разнообразие рязко намаля успоредно с намаляването на малките по площ “оазиси” от мъхове и цветни растения. За компенсация, разнообразието от вкаменелости се увеличи и на лагерната морена около палатките намерихме множество добре запазени образци. В района на предния базов лагер (4300 m) ми трябваша няколко часа, за да събера 4 паяка от 2 вида. С голям интерес наблюдавах, че в околностите на шурмовия лагер, разположен в най-ниската точка на хребета между вр. Разделни (6200 m) и вр. Ленин, летят дяволски пеперуди (*Vanessa cardui*). Те летяха дори в условията на силен вятър, характерен за този превал и за около час прелитаха ок. 5-6 екземпляра. Съдейки по поведението, този мигрантен вид се чувстваше добре и на тази височина, а в зоната между 4400 m и 4600 m наблюдавах по леда десетки умрели екземпляри. В района на предния базов лагер до около 4500 m наблюдавах множество бързо летящи гълъбови опашки (*Macroglossum stellatarum*), които кацаха по места, където се стичаха капчици разтопен лед. В малко по-ниска численост, до около 5000 m наблюдавах бързо летящите едри водни кончета (*Pantala flavescens*), които изглеждаха неприсъщи на тази сурова среда, поне 1000 m над последното ледниково езеро или поток. Гръбначната фауна, която успях да наблюдавам, не беше особено разнообразна. От птиците най-голямо впечатление на всички правеше брадатият лешояд (*Syrpates barbatus*), който често прелиташе на 20 m над базовите ни палатки на Лукова поляна (3820 m). Значително по-висока беше числеността му под 3500 m, където пасяха стотици овце, крави и коне. Хайдушки гарги (*Pyrhacorax graculus*) виждах сравнително рядко. Доста по-често попадаха в полезрението добре познатите ми гарвани-гробари (*Corvus corax*). Тези едри птици са неизменени спътници на височинните лагери на алпинистите, където развяват торбите с боклуци и разпръскват по склоновете остатъци от храна и вещи. По време на изкачването си до върха на 1 август 2003 г. не наблюдавах летящи птици и друци животни над 6200 m. От бозайниците най-забележимо беше присъствието на дългоопашатия мармот (*Marmota caudata*). Числеността му по безкрайните пасища под Лукова поляна беше много висока. Най-високо го наблюдавах до около 4000 m, почти където изчезваше тревистата растителност. Макар и скромно, музейните колекции се обогатиха и с представители на памирската високопланинска безгръбначна фауна. Научното обработване на сборовете престой.